

УДК 338.46:336.76

**MODERN CONDITION OF THE ACTIVITY OF THE CREDIT UNIONS
UKRAINE****СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ**

Tymots M.V. / Тимоць М.В.

*PhD in Economics, Associate Professor/ к.е.н., доц.**ORCID ID 0000-0001-9369-490X**King Daniel's University, Ivano-Frankivsk, Konovaltsa, 35, 76018**Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, Коновальця, 35, 76018*

Анотація. В статті проаналізовано сучасний стан діяльності кредитних спілок на ринку фінансових послуг України. Розглянено вплив зміни державного регулятора на динаміку небанківських фінансово-кредитних установ. Встановлено, що кредитні спілки відіграють провідну роль у структурі небанківських фінансово-кредитних інституцій.

Проаналізовано ключові показники діяльності кредитних спілок. Розкрито сучасні проблеми функціонування небанківських фінансово-кредитних установ. Запропоновано шляхи розв'язання сучасних проблем кредитних установ в Україні. Окреслено перспективні напрямки діяльності кредитних спілок на вітчизняному ринку фінансових послуг.

Ключові слова: кредитні спілки, ринок фінансових послуг, фінансово-кредитні установи.

Вступ.

В сучасних умовах доступу фізичних та юридичних осіб до фінансових послуг відіграють небанківські фінансові установи. Вагому частку у структурі небанківських фінансово-кредитних посередників займають кредитні спілки. Функціонування цих установ сприяє стимулюванню фінансово-економічних відносин між суб'єктами економіки на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях.

Не зважаючи на позитивні тенденції, які спостерігаються в діяльності небанківських фінансових установ, для розвитку кредитних спілок в Україні притаманний дискретний та непропорційний характер, а загальний його рівень не відповідає зростаючим потребам національної економіки і суттєво відстає від європейських параметрів.

Потреба у більш детальному вивченні ролі та сучасного стану кредитних спілок у розвитку фінансової системи України пов'язана, насамперед, з необхідністю визначення особливостей їх функціонування, а також переглядом чинних положень у напрямі формування ефективних механізмів забезпечення динамічного розвитку зазначених фінансових установ, що свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу.

Кредитні спілки є одним з різновидів кооперативних організацій. Від ступеня їх розвитку залежить весь процес відродження масового кооперативного руху в Україні, а отже і рівень продуктивності всієї діяльності населення із самозабезпечення необхідними товарами і послугами на засадах кооперування. В усіх країнах основною метою функціонування кооперативів є не отримання прибутків, а надання послуг своїм членам, які виступають водночас і власниками, і клієнтами.

Ключовим елементом діяльності кредитних спілок є акумуляція грошових коштів і формування з них ресурсів, які згодом використовуються для кредитування. Ресурсна сторона діяльності кредитних спілок визначає можливості їх фінансової діяльності [1, с.76].

Діяльність кредитних спілок полягає в залученні грошових коштів і наданні їх в позику. Вони виступають посередниками між тими, хто має у розпорядженні тимчасово вільні грошові кошти, і тими, хто їх потребує. Метою і рушійним мотивом здійснення такого посередництва є отримання прибутку, виплати дивідендів пайовикам, що є джерелом, створення резервних фондів, базою підвищення добробуту членів кредитних спілок. Основним джерелом прибутків більшості кредитних спілок є відсотки, що стягуються з позичальників за користування кредитами.

Узявши під свою опіку в 2020 році ринок небанківських фінансових послуг, Національний банк України розпочав масштабну роботу, спрямовану на осучаснення застарілого і недосконалого регулювання ринку.

Недосконалість законодавства України у сфері діяльності кредитних спілок призвела до негативних наслідків в діяльності кредитних спілок України, їх широкої дискредитації, а також втрати доступності до своїх заощаджень вкладниками кредитних спілок.

На небанківському фінансовому ринку станом на 01 липня 2021 року працює 1 872 компанії. Це, зокрема, 181 страховик, 308 кредитних спілок, 958 фінансових компаній, 287 ломбардів та 138 юридичних осіб-лізингодавців.

Загалом за рік кількість небанківських фінансових установ зменшилася на 103 компанії. Водночас для страховиків, кредитних спілок та ломбардів скорочення кількості учасників – це стійка тенденція упродовж щонайменше останніх п'яти років. У переважній більшості випадків учасники ринку добровільно ухвалювали рішення припинити працювати. Це, по-перше, компанії, які фактично не здійснювали діяльність. По-друге, компанії, які довгий час не дотримувалися нормативів і вирішили піти з ринку, щоб зберегти ділову репутацію.

Натомість упродовж року на ринку з'являлися нові учасники. Так, були зареєстровані 53 нові фінансові компанії, 11 юридичних осіб-лізингодавців, 3 нових ломбарди, 1 кредитна спілка.

Небанківський фінансовий ринок в Україні є малим порівняно із іншими країнами Європи і це свідчить, на думку регулятора, про значний потенціал для зростання. Частка активів небанківських фінустанов у фінансовому секторі, нагляд за яким здійснює Національний банк, становить 11 %. Найбільший обсяг активів серед небанківських фінустанов мають фінансові компанії – 162 млрд. грн. (станом на 01.04.2021 року). Активи фінкомпаній упродовж року зростали. Активи страховиків за рік фактично не змінилися та становили 64 млрд. грн. Активи кредитних спілок та ломбардів за рік скоротилися: на 8 % та 10 % відповідно (до 2,3 млрд. грн. та 3,9 млрд. грн.). Найбільший вплив на динаміку активів мали два фактори: пандемія та добровільний вихід компаній з ринку.

Національний банк контролює дотримання небанківськими фінансовими установами обов'язкових нормативів. Так, на ринку кредитних спілок 53 установи (17 % ринку) не дотримувалися нормативів. Водночас тут ситуація зворотна: найбільша кількість спілок з високим рівнем ризику саме серед великих установ.

У результаті порушень Національний банк застосував до низки установ заходи впливу. Зокрема, чотирьом кредитним спілкам були тимчасово зупинені ліцензії, а решту НБУ зобов'язав усунути порушення.

За даними НБУ, станом на 30.09.2021 року зареєстровано 289 кредитних спілок, учасниками яких є понад 380 тис. громадян. Їхні активи, хоч і помірними темпами, але продовжують зростати. Так, за підсумками II кварталу поточного року кредитний портфель спілок збільшився на 4 %, а обсяги нового кредитування зросли на 11 % [2].

Станом на 01.11.2021 року в Україні є 286 кредитних спілок. Кількість їх членів – близько 380 тис. осіб, а активи – 2,4 млрд. грн. З них майже 2,2 млрд. становить кредитний портфель [3].

На відміну від інших фінансових установ кредитні спілки, як правило, працюють в межах однієї області, району чи міста та спрямовують свою діяльність на підтримку своїх членів. Вони також опікуються розвитком місцевих громад, часто залучаються до локальних соціальних ініціатив і добродійної діяльності. Якщо ж говорити про економічну сферу, то спілки надають немало кредитів агровиробникам, серед яких чільне місце займають фермери та одноосібники, малим та середнім підприємствам, які працюють у сільській місцевості і досить часто мають обмежений доступ до фінансування. Це так зване комерційне кредитування, і останнім часом саме воно виходить на перше місце в роботі кредитних спілок. Хоча значну частку їхнього кредитного портфелю, як і раніше, посідають споживчі кредити: вони спрямовуються на здійснення ремонтних робіт, оплату навчання, лікування тощо. Можна констатувати, що кредитні спілки змінили свій курс з надавача коштів «на придбання побутової техніки» на надійного фінансового партнера місцевого малого бізнесу.

Незважаючи на кризовий стан в економіці України, перспективи в розвитку кредитних спілок все-таки є, що пояснюється, насамперед, морально-етичними, християнськими засадами взаємодопомоги, на яких ґрунтується вся організація діяльності кредитних спілок. Втім, позитивна динаміка розвитку кредитних спілок унаслідок кризи кредитної системи була зведена нанівець.

Серед найважливіших сучасних проблем розвитку кредитних спілок варто виділити такі:

- недостатній, для належного виконання зобов'язань перед членами, рівень капіталізації кредитних спілок;
- відсутність діючої інфраструктури фінансової і технічної підтримки ефективної діяльності кредитних спілок;
- відсутність ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, у тому числі – системи гарантування вкладів;
- існування значної кількості кредитних спілок, що в своїй діяльності не

дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху та вимог щодо захисту прав їх членів;

- низький рівень професійної діяльності й технічної оснащеності переважної більшості кредитних спілок [4, с. 163].

Кредитні спілки є неприбутковими організаціями, що підтверджується і світовим досвідом. Адже законодавство більшості країн закріплює за ними статус неприбуткових кредитно-фінансових кооперативів, що цілком відповідає сутності цих установ, які виступають формою взаємодопомоги й самозахисту своїх членів шляхом надання їм фінансово-кредитних послуг.

Для комплексного вирішення питань, які гостро постали перед кредитними спілками, необхідно:

- запровадити на державному й регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок;
- створити систему страхування/гарантування вкладів від фінансових ризиків;
- ініціювати створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що надасть можливість знизити частку прострочених і неповернених позик;
- прискорити процес формування потужних асоціацій, діяльність яких сприятиме розробці й запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності, піднесенню іміджу й довіри до кредитних спілок;
- визначити одним із пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції формування єдиної саморегулюючої організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації спілок;
- запровадити жорсткішу систему нагляду й контролю дотримання й виконання основних показників діяльності кредитних спілок; у разі невиконання встановлених нормативів і небажання усунути недоліки запроваджувати санкції та відкривати процедуру поглинання потужнішими спілками, що приведе до природного укрупнення спілок та підвищення їх конкурентоспроможності в майбутньому;
- сформувати установи сервісної інфраструктури, які повинні надавати послуги кредитним спілкам і об'єднаним кредитним спілкам у сфері навчання, консультаційного супроводження, інформаційних технологій, організації доступу до кредитних історій позичальників, мінімізації фінансових ризиків, аудиту, управління ліквідністю [1, с. 88].

Що стосується шляхів розв'язання окреслених проблем, то, на думку багатьох науковців, розбудову обслуговуючої інфраструктури кредитної кооперативної системи доцільно починати саме в межах обласних асоціацій, таким чином забезпечуючи її автономність, гнучкість і доступність для безпосередніх споживачів допоміжних послуг – кредитних спілок.

Першочерговим завданням у справі розвитку допоміжної структури кредитної кооперації є забезпечення можливості надання фінансової допомоги кредитним спілками шляхом створення стабілізаційного фонду.

Висновки.

В Україні кредитні спілки, незважаючи на те, що після їх відновлення минуло небагато часу, поступово завойовують свою нішу на ринку кредитних послуг. Останніми роками в розвитку таких спілок спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції.

Можна стверджувати, що одним із основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів та якнайшвидше усунення суперечливих моментів у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кредитних спілок.

У свою чергу, з огляду на загальносвітові тенденції розвитку кредитних спілок необхідно запровадити моніторинг їхньої діяльності з метою недопущення впровадження тіньових схем ухилення від оподаткування, що призводить до значних втрат бюджету.

Література

1. Сороківський М.І. Небанківські фінансово-кредитні інститути на ринку фінансових послуг України. Тернопіль, 2018. 126 с. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/28338/1/Сороківський%20М.І..pdf>
2. НБУ – про підсумки року регулювання та нагляду за небанківськими фінустановами. Обсяги небанківського фінансового ринку і наглядові дії. *FINBALANS. Все про економіку і фінанси*. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-pro-pidsumki-roku-rehulyuvannya-ta-nahlyadu-za-nebankivskimi-finustanovami>
3. Європейське майбутнє українських кредитних спілок. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/5/679457>
4. Пожар А. Формування сервісної інфраструктури системи кредитної кооперації на регіональному рівні. *Світ фінансів*. 2007. Вип. 3 (12). С. 163-172.

Abstract. *Modern condition of the activity of the credit unions on the financial market of Ukraine is analyzed in the article. It is considered the influence of a state regulator on the dynamics of the non-banking financially – credit institutions, it is installed that the credit institutions play the leading role in the structure of the non-banking financially – credit institutions.*

It is analyzed the key indexes of the activity of the credit unions. It is disclosed the modern problems of the functioning of the non-banking financial credit institutions. It is planned the ways of the solutions of the modern problems of the credit institutions in Ukraine. It is outlined the promising directions of the activity of the credit units on the domestic market of the financial services.

Key words: *credit unions, the market of financial services, financially – credit institutions.*

Стаття відправлена 14.01.2022 р.

© Тимоць М.В.